Mindaugas Bertašius

Priešistorinė gyvenvietė ties Karmėlava

2010 m. UAB „Kelprojektas“ užsakymu vykdyti dviejų Karmėlavos (Kauno r.) projektuojamo Kauno–Zarasų plento aplinkkelio variantų žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai. Tyrimų metu siekta nustatyti, ar projektuojamose trasose nėra kultūrinio sluoksnio bei radinių. Viena trasa eitų tarp oro uosto ir Karmėlavos miestelio, kita juostų oro uostą iš PR pusės.

Visoje būsimo aplinkkelio trasos atkarpoje tarp 11,9 km ir 15,5 km buvo iškasti 168 šurfai (104 pirmo varianto trasoje ir 64 antro varianto trasoje), ištiriant apie 186 m² bendrą plotą. Prioritetiniu buvo laikomas pirmasis variantas, kuriuo aplinkkelį numatyta tiesti tarp Karmėlavos gyvenvietės ir oro uosto. Šurfai išdėstyti gana nuosekliai visu projektuojamos trasos ilgiu, tačiau pagrindinis tikslas buvo apibrėžti potencialiai perspektyvias archeologinio paveldo vietas ir jas kruopščiau iššvalgyti. Pasirinkimą lėmė ir landšafto ypatybės (upelių slėniai ir gretimos terasos, atviros pakilumėlės, vietos netoli jau žinomo archeologijos objekto) bei tam tikri specifiniai grunto bruožai (smėlingesnis dirvožemis, sausesnė vieta).

Tiriant pirmo varianto atkarpą ruože tarp 11,9 ir 12,5 km, keliuose šurfuose buvo aptiktas kultūrinis sluoksnis. Šioje vietoje paviršius palaipsniui žemėja link bevardžio upelio daubos, todėl šurfai 80–104 kasti kiek tankiau. Žemiau dauboje lyg matėsi kiek lygesnė terasa. Joje keliuose šurfuose rasti spėjamos priešistorinės gyvenvietės pėdsakai – kultūrinis sluoksnis su degėsiais, ugniaviečių liekanomis bei perdegusių akmenų gabalėliais (šurfai 85, 87, 89, 91, 92, 94, 96, 98).

Tyrimų metu ***šurfe 85*** buvo atrastas apie 52–54 cm storio pilkos smėlingos žemės sluoksnis nelygia, bet ryškia apačia. Ties riba su įžemiu aptiktos 2 ugniavietės, R ir V šurfo šonuose atitinkamai 50 ir 53 cm gylyje nuo paviršiaus. Preparuojant aiškėjo, kad pjūvyje ugniavietę formuoja 3–7 cm storio degėsingas smėlio sluoksnis. R pusėje buvusios ugniavietės skersmuo apie 40 cm. Nors nei radinių, nei degintų kaulų ugniavietėse nerasta, jų pobūdis leistų spėti čia buvus priešistorinę gyvenvietę. ***Šurfe 87*** atrastas apie 62–68 cm storio pilko tamsaus smėlingo dirvožemio sluoksnis, kurio apatinėje dalyje išsiskiria 6–11 cm storio tamsesnio dirvožemio sluoksnis. Jis be aiškesnių ribų, su įsimaišiusiais pavieniais degėsiais. Sluoksnis gali būti siejamas su gretimame šurfe atrastomis ugniavietėmis. Labai panaši žemės struktūra aptikta ir šurfuose 89, 91, 92, 94. Čia dirvožemio apatinėje dalyje gausiai įsimaišę degėsiai, kurie gali būti siejami su netoliese rastomis ugniavietėmis. Dauboje terasoje iškastame ***šurfe 96*** rastas apie 82 cm storio pilkos žvyringos žemės sluoksnis, susidedantis iš kelių sluoksnelių. Šurfo V šlaite giliau išryškėjo apie 37 cm storio pilkos žvyringos žemės sluoksnis su smulkiais degėsiais, o sluoksnio apačioje išsiskyrė tamsesnės apie 5–7 cm storio žemės sluoksnelis su retais degėsiais ir perdegusių akmenų gabalėliais. Tai gyvenvietei būdingas sluoksnis. ***Šurfe 98*** fiksuotas 46–49 cm storio pilkos priesmėlingos žemės sluoksnis su įsimaišiusiais smulkiais degėsiais, o apačioje irgi išsiskiria tamsėlesnis gyvenvietei būdingas apie 5–8 cm storio sluoksnelis. Jo ribos neryškios, radinių neaptikta.

Apibendrinant šio varianto tyrimų rezultatus galima teigti, kad tirtoje trasos dalyje,

atkarpoje tarp 12,1–12,2 km atrasti priešistorinės gyvenvietės pėdsakai. Preliminariai ši gyvenvietė datuojama I tūkst. pabaigos – II tūkst. pradžios laikotarpiu.

Šioje trasos dalyje (tarp 12,1–12,2 km) prieš vykdant darbus būtina atlikti detalesnius archeologinius žvalgomuosius tyrimus, kurie apimtų apie 1 ha teritoriją tarp šurfų 85, 87, 89, 91, 92, 94, 96, 98. Reikia pažymėti, kad ši trasos dalis praeina netoli (apie 600 m atstumu) Karmėlavos senkapio, 1975–2003 m. tyrinėto K. Rickevičiūtės. Dar keli šurfai (98–104) iškasti prie dabartinio kelio esančioje kalvelėje, tačiau čia archeologinę vertę turinčių radinių neaptikta.

The prehistoric settlement at Karmėlava

In 2010 a field evaluation was conducted at the site of the planned Karmėlava by-pass (Kaunas District) between the airport and the town of Karmėlava. The surface at this site gradually sinks towards a nameless stream depression. Several test pits in the 11.9 and 12.5 km segment had a 6–11 cm thick darker soil cultural layer, which was characteristic of a prehistoric settlement and contained small pieces of charcoal, the remains of fire sites, and pieces of charred stones (test pits 85, 87, 89, 91, 92, 94, 96, 98). This cultural layer has preliminarily been dated to the late 1st – early 2nd millennium. No other finds were discovered in the test pits excavated on the settlement's grounds.

Audronė Bliujienė

Skomantų piliakalnis ir vakarinė papėdės gyvenvietė

2010 m. Skomantų piliakalnio ir V papėdės gyvenvietės žvalgymai yra projekto „Antropogeninių veiksnių įtaka invazinių rūšių plėtrai holocene paleoekosistemos raidos kontekste (paleoantropoinvazijos)“ dalis. Šiuo projektu autoriai siekia ištirti Lietuvos gamtinės ir kultūrinės aplinkos raidą, apgyvendinimo kaitą, gamybinio ūkio raidos etapus, paleoekosistemos svyravimus tiek mikroregioniniame, tiek regioniniame lygmenyje. Geologijos ir geografijos instituto organizuotų archeologinių žvalgymų tikslas buvo įvairių nedestruktyvių metodų panaudojimas tyrinėjant nedidelį mikroregioną, apimantį Skomantų (A424KP) piliakalnį su V ir R papėdės gyvenvietėmis, Mockaičių (Šiūraičių) (A420P) ir Veiviržėnų (A426K) piliakalnius (visi Klaipėdos r., Veiviržėnų sen.) bei Lekių (A495P) piliakalnį, o taip pat Uoksų piliakalnį su gyvenviete (A491KP) (abu Šilutės r., Švėkšnos sen.). Pasirinktas mikroregionas tarp Veiviržo vidurupio ir Šalpės žemupio, pasižymintis ypač didele archeologijos paminklų (gyvenamosios vietos, laidojimo paminklai ir atsitiktiniai radiniai) koncentracija. Mikroregionas pasirinktas taip, kad archeologiškai žvalgyti paminklai (Vyskupiškių ir Šiūraičių piliakalniai bei Mockaičių, Mikužių, Daukšaičių ir Mataičių (Pocių) kapinynai) kad ir negausiais duomenimis papildytų būsimų tyrimų rezultatus. Pasirinkti tyrinėti objektai vienas nuo kito nutolę tik 1–6 km.

Tačiau aplankius visus programoje numatytus piliakalnius ir pažvalgius jų aplinką dėl didelės šiuolaikinės antropogeninės taršos